

LEARNING CIRCLES
IN LIBRARIES

Hankeraportin liite:

Aitoja mahdollisuuksia aikuisten
verkkopohjaiseen oppimiseen -
näkökulmia Suomesta

Liite nro 1
Suomi

Kirjoittajat:

Tuulikki Alamettälä

Piia Keihäs

Kustantaja:

Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego

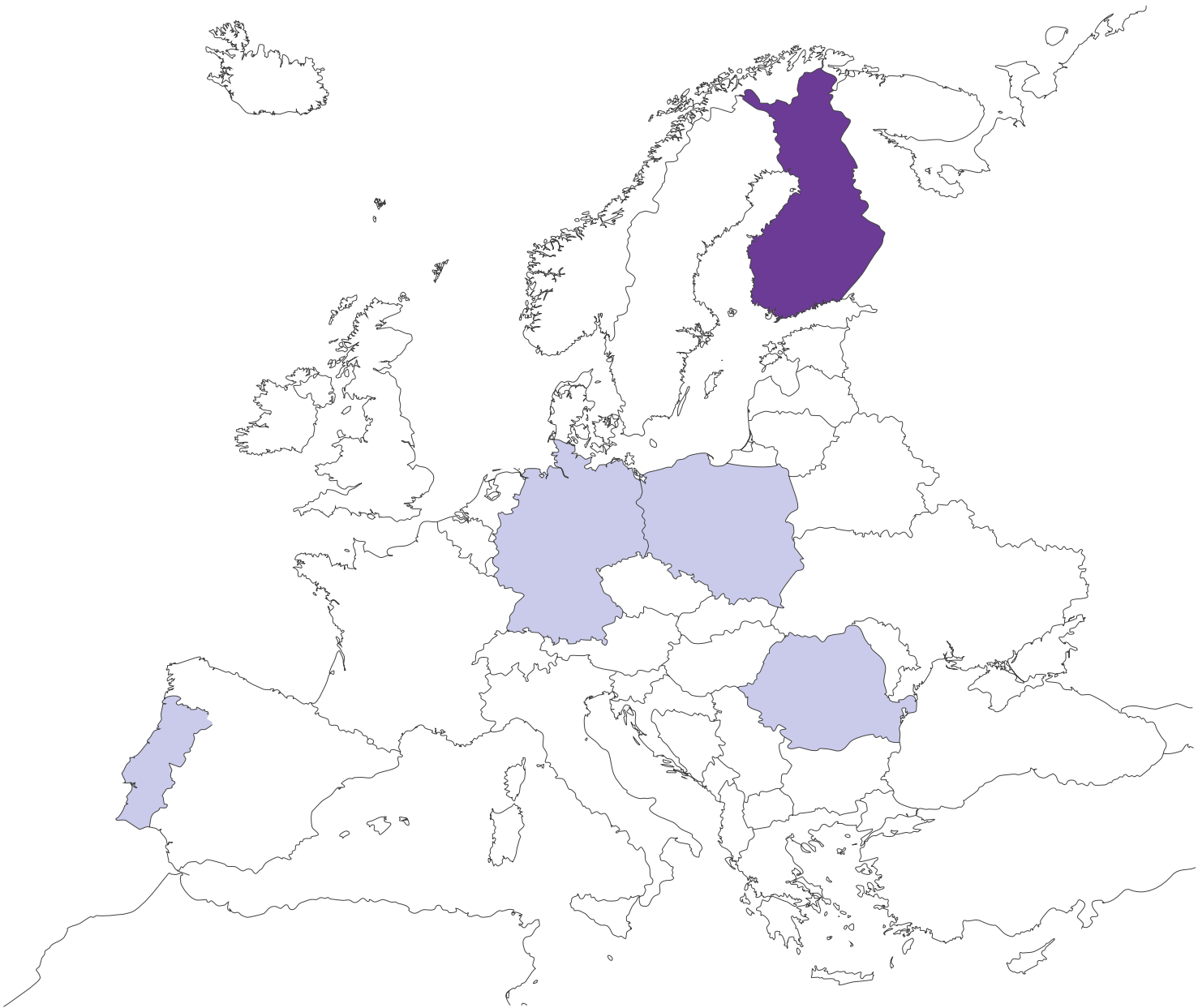
Varsova 2019

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä.

<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.fi>

Euroopan komission tuki tämän julkaisun tuottamiseen ei tarkoita sitä, että sisältö, joka kuvastaa pelkästään tekijöiden näkemyksiä, saa kannatusta, eikä komissiota voida saattaa vastuuseen niiden sisältämien tietojen mahdollisesta käytöstä.

Hyvä lukija,

käsissäsi on eurooppalaisena yhteistyönä kirjoitettu aikuisten koulutuksen tilaa kartoittava raportti. Raportissa ovat mukana Suomen lisäksi maakohtaiset katsaukset Puolasta, Saksasta, Romaniasta ja Portugalista.

Raportti selvittää, miten aikuiskoulutukseen osallistutaan edellä mainituissa maissa. Raportissa käsitellään myös sitä, millainen on itseohjautuvan ja verkkopohjaisen opiskelun rooli aikuisten opiskelussa sekä millaisia valmiuksia koulujärjestelmä kussakin maassa antaa omaehtoisen opiskelun tueksi. Raportissa selvitetään myös, miten yhteiskunta kannustaa ja tukee aikuisten omaehtoista opiskelua.

Raporttia voi lukea kokonaisuutena ja vertailla eri maissa saatuja tuloksia. Raporttiin on liitetty suomenkielinen osuus, jossa on mukana tiivistelmä, johtopäätökset kaikkien maiden osalta sekä kootusti johtopäätökset ja suositukset Suomen osalta.

Raportti on kirjoitettu osana Learning Circles in Libraries -hanketta. Hankkeella on Erasmus+ rahoitus kolmeksi vuodeksi (1.9.2019 - 31.8.2021). Hanketta toteuttavat toteuttavat Suomen eOppimiskeskus ry:n lisäksi The Information Society Development Foundation, FRSI (Puola), Cologne City Library (Saksa), Progress Foundation (Romania), Braga City Library (Portugali) ja Peer 2 Peer University (Yhdysvallat).

Hankkeen tavoitteena on parantaa, laajentaa ja tehostaa oppimismahdollisuuksia aikuisille. Hankkeen avulla tarjotaan hyödyllisiä oppimissisältöjä verkossa sekä toteutetaan opintopiirityöskentelyä verkko-oppimisen tueksi. Opintopiirityöskentelyä fasilitoidaan ja avustetaan kirjastotyöntekijöiden toimesta. Opintopiirimalli on kehitetty P2PU-yliopistossa, Yhdysvalloissa.

Real opportunities for online adult education. The White Paper raportti on ladattavissa osoitteesta: http://bit.ly/Learning_Circles_White_Paper.

Johtopäätökset

Tässä raportissa kuvataan aikuiskoulutuksen ja siihen liittyvien verkko-opintojen tilaa projektiin osallistuvissa maissa: Puolassa, Portugalissa, Romaniassa, Saksassa ja Suomessa. Raportissa esitellään erilaiset aikuiskoulutuksen muodot, aikuiskoulutuksen tarpeet, kansalliset koulutusmieltymykset sekä aikuis- ja verkko-opintojen esteet. Raportin johtopäätökset ovat suosituksia päätöksentekijöille, kirjastonhoitajille, kouluttajille ja muille, jotka ovat kiinnostuneita joko opintopiiritoiminnasta tai aikuiskoulutuksesta yleensä. Raportin tulokset vahvistavat oletuksen, jonka mukaan aikuiskoulutuksen (ml. verkko-oppiminen) tila vaihtelee suuresti projektiin osallistuvissa

maissa. Raportissa nostetaan esiin eroja selittäviä tekijöitä sekä hyväksi todettuja käytänteitä aikuiskoulutuksen ongelmien ratkaisemiseksi.

Osassa projektin maista ei ole lainkaan aikuiskoulutusta tarjoavia tahoja ja osassa maista suurelle yleisölle tarjolla olevat koulutusmahdollisuudet ovat vähäisiä. Kaikissa maissa yleiset kirjastot tarjoavat ilmaiseksi kursseja, työpajoja ja muita oppimismahdollisuuksia aikuisille. Kirjastoilla on kuitenkin rajalliset taloudelliset mahdollisuudet koulutuksen toteuttamiseen.

Suomessa ja Saksassa aikuisten osallistumisaste erilaisiin koulutuksiin on verrattain korkea.

Tätä selittää osin aikuiskoulutuksen arvostus ja aikuisten koulutustarpeiden tunnistaminen kansallisella tasolla. Myös heikommassa sosioekonomisessa asemassa olevien ryhmien koulutustarpeet on huomioitu. Elinikäisen oppimisen merkitys on tunnustettu päätöksentekijöiden keskuudessa, mikä näkyy kansallisissa strategioissa, ohjelmissa ja opetussuunnitelmissa. Näissä maissa on myös useita aikuiskoulutuksen tarjoajia, mikä tekee koulutuksesta tehokkaampaa ja aikuisten tarpeet paremmin huomioivaa. Kuitenkin myös korkean aikuiskoulutusasteen omaavissa maissa on omat ongelmansa. Esimerkiksi Suomessa aikuiskoulutus kumuloituu jo ennestään hyväosaisille ja korkeasti koulutetuille.

Aikuiskoulutukseen (ml. verkko-opiskelu) osallistumisen syyt vaihtelevat maittain. Useimmiten koulutukseen osallistutaan ammatillisista syistä (halusta kehittää ammatillista osaamista tai parantaa uranäkymiä). Niissä maissa, joissa aikuiskoulutus on vähemmän suosittua, aikuiskoulutuksen hyötyjä ei tunnisteta edes ammatillisen kehityksen näkökulmasta. Esimerkiksi Puolassa tehdyn tutkimuksen mukaan puolalaiset yritykset eivät juuri käytä verkkopohjaisia opintoja työntekijöidensä kouluttamisessa ja verkko-oppimisen markkinapotentiaali nähdään vähäisenä.

Syyt siihen, ettei aikuiskoulutukseen osallistuta, ovat melko samankaltaiset kaikissa projektiin osallistuvissa maissa. Syitä ovat mm. mielenkiintoisen kurssitarjonnan puute, vaikeus löytää sopivia opintoja, ajanpuute, työ- tai perhe-elämästä johtuvat velvoitteet ja etenkin heikommassa asemassa olevien ryhmien tapauksessa riittämättömät taidot ja heikko motivaatio. Työelämässä olevien ja vahvan koulutustausta omaavien koulutukseen osallistumista vähentää myös huonosti suunnitellut ja järjestetyt verkkopohjaiset opintokokonaisuudet sekä

verkko-opintoihin kohdistuvat ennakkoluulot.

Raportin mukaan vaikuttaa siltä, että aikuiset osallistuvat eniten käytännönläheisille tai vahvasti omaan kiinnostuksen kohteeseen liittyviin opintoihin. Opinnot tulisi suunnitella hyvin ja mukauttaa käyttäjien tarpeisiin ja mieltymyksiin. Valitettavasti useimmissa maissa näin ei ole, vaan kurseja on rajallisesti tai ne ovat vaikeita käyttää. Jopa Suomessa, jossa aikuiskoulutus ja verkkopohjainen oppiminen on verrattain yleistä, on haasteita verkkokurssien löytämisessä. Kurssien tiedot ovat hajallaan ja puuttuu luotettava palvelu, joka kokoaisi yhteen käytettävissä olevat ja hyväksi todetut oppimateriaalit.

Raportissa nousee esiin eroja maiden välillä sen suhteen, mitkä ryhmät ovat heikoimmassa asemassa aikuiskoulutuksessa. Suomessa heikoimmassa asemassa ovat ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajat, erityisesti kouluttamattomat maahanmuuttajanaiset; Romaniassa ja Puolassa maaseudulla asuvat ikääntyneet; Saksassa ja Portugalissa puolestaan työttömät ja heikosti koulutettu väestö.

Heikommassa asemassa olevien ryhmien opintojen aktivoimiseen tarvitaan lisää kouluttajia, opettajia, ohjaajia ja avustajia. Myös vertaisoppiminen ja oppijayhteisön tuki on näille ryhmille erityisen tärkeitä. Yhteisöllisyys ja mahdollisuus saada apua tai ohjausta muilta oppijoilta voi kannustaa ihmisiä, jotka eivät muutoin osallistuisi aikuiskoulutukseen. Motivaationa voivat toimia myös sosiaaliset syyt, kuten muiden ihmisten tapaaminen, sillä yksinäisyydestä on tulossa yhä suurempi ongelma nyky-yhteiskunnassa.

Verkkokurssien ja verkkopohjaisten opintokokonaisuuksien vetäminen vaatii erityistä osaamista, mukaan lukien digitaaliset taidot, tiedon verkossa saatavilla olevista koulutustarjonnasta ja kyvyn arvioida kurssien laatua. Lisäksi tarvitaan sosiaalisia

taitoja, jotta voidaan tukea erilaisia taustoja, ikäryhmiä ja koulutustasoja edustavia ihmisiä. Joissain maissa verkko-opintojen vetäjille on tarjolla kurseja tai opintoja, jotka mahdollistavat oman osaamisensa kehittämisen (esimerkiksi e-Trainer-kurssi Portugalissa).

Verkkopohjaisia sisältöjä ja vertaisopiskelua yhdistävä opintopiiri-metodologia voi olla ratkaisu joihinkin edellä lueteltuihin haasteisiin. Muiden ongelmien ratkaisuun tarvitaan kansainvälistä, kansallista, alueellista ja paikallista yhteistyötä päättäjien kesken. Tämä raportti tarjoaa suosituksia strategioista, käytänteistä ja toimenpiteistä, jotta verkkokoulutuksesta ja elinikäisestä oppimisesta hyötyvien aikuisten määrä lisääntyisi.

Raportin yleiset suositukset

Oheiset suositukset on koostettu raportin kirjoittamiseen osallistuneiden maiden aineistoista vertailemalla ja parhaita käytänteitä tunnistamalla. Suositukset on jaoteltu poliittisiin, viestinnällisiin, rakenteellisiin sekä koulutuksellisiin suosituksiin. Kaikki alla esitetyistä suosituksista eivät välttämättä ole suoraan sovellettavissa Suomeen, mutta ne nostavat esiin tärkeitä huomioita aikuiskoulutuksen tilasta laajemmin

Poliittiset suositukset:

- Olemassa olevien käytänteiden, strategia-asiakirjojen ja ohjelmien tulisi huomioida aikuiskoulutustarpeet paremmin (erityisryhmät huomioiden) sekä osallistaa suunnitteluun ja kehitystyöhön useita sidosryhmiä (ml. koulutuksen tarjoajat, yrityskehittäjät, järjestöt, jne) .
- Em. asiakirjoissa tulisi kiinnittää huomiota rahoitukseen, jotta aikuiskoulutuksen taloudelliset haasteet voidaan ratkaista (mm. tarvittava infrastruktuuri ja osaaminen).

- Kansallisten ohjelmien tulisi sisältää kannustimia aikuiskoulutukseen osallistuville henkilöille sekä organisaatioille.
- Eri koulutustahojen tulisi tiivistää yhteistyötä, jotta vältytään päällekkäiseltä työltä ja pystytään käyttämään resurssit parhaalla mahdollisella tavalla hyödyksi (esim. yhteistyö virallisten oppilaitosten ja vapaan sivistystyön välillä).
- Kirjastojen ja muiden koulutusta järjestävien tahojen rooli tulisi tunnustaa kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla.
- Virallisen koulujärjestelmän tulisi panostaa oppimaan oppimisen taitoihin, jotta kansalaisille varmistetaan riittävät elinikäisen oppimisen taidot.
- Tarvitaan jatkuvia investointeja teknologiaan (infrastruktuuri) sekä osaamisen kehittämiseen (digitaalinen lukutaito, medialukutaito).

Viestinnälliset suositukset:

- Poliitikkojen ja päätöksentekijöiden tulisi olla tietoisia negatiivisista vaikutuksista, joita vähäinen aikuiskoulutukseen osallistuminen voi aiheuttaa.
- Paikallisten päättäjien tulisi olla tietoisia kirjastojen roolista koulutuksen tarjoajana (matalan kynnyksen koulutuspalveluita kaikille).
- Aikuisten tulisi olla tietoisia aikuiskoulutuksen hyödyistä.
- Verkko-oppimista tulisi "arkipäiväistää" ja sen hyödyistä viestiä laajasti (mm. joustavuus, ajasta ja paikasta riippumattomuus, ilmaiset ja/ tai edulliset opinnot).

Rakenteelliset suositukset:

- Aikuisille suunnatun koulutustarjonnan laatuun tulisi kiinnittää enemmän huomiota mm. sisällön, teknisen käytettävyyden sekä kurssien saavutettavuuden osalta.
- Tarvitaan alusta tai tietokanta, johon laadukas koulutustarjonta kootaan helposti löydettäväksi ja hyödynnettäväksi kokonaisuudeksi.
- Hyvin suunnitellut ja helposti saavutettavat kielikurssit saattavat kannustaa aikuisia osallistumaan verkko-opintoihin.
- Verkkokurssien tulisi sisältää taitoa ja osaamista kehittävän sisällön lisäksi sosiaalista kanssakäymistä sekä osallistavia tehtäviä motivaation ylläpitämiseksi (esim. pienryhmätyöskentelyä).

Koulutukselliset suositukset:

- Opettajien ja kouluttajien tulisi tehdä yhteistyötä mm. kurssien, opintokokonaisuuksien, koulutusmateriaalien ja ohjauksen osalta.
- Opettajien ja kouluttajien tulisi osallistua vertaisverkostoihin oman osaamisen kehittämiseksi.
- Digitaalisten taitojen ja medialukutaidon lisäksi tulisi kiinnittää huomiota myös pedagogisiin taitoihin, viestintätaitoihin, ja taitoihin työskennellä erityisryhmien kanssa (mm. seniorit, maahanmuuttajat ja muut erityisryhmät).

Suomen kannalta olennaiset löydökset ja suositukset

Suomessa aikuisväestöllä on verrattain hyvät valmiudet ja lähtökohdat itseohjautuvaan opiskeluun. Suomen kouluissa hyödynnetään kattavasti verkko-opintoja ja muun muassa

opetussuunnitelmassa korostetaan ajattelun ja oppimaan oppimisen taitoja. On kuitenkin huomattavaa, että tasoerot eri väestöryhmien välillä ovat suuret, ja tyypillisesti aikuisopiskelumahdollisuudet sekä -halukkuus kerääntyvät jo valmiiksi sosio-ekonomisesti hyväosaisille. Suomessa on myös vahva vapaan sivistystyön sektori, joka vastaa suuresta osasta aikuisten omaehtoista opiskelua. Vapaan sivistystyön puolella verkko-opinnoissa on edelleen mahdollisuutta laajentumiseen ja kehittymiseen. Verkko-opintoja yleensä on Suomessa melko hyvin saatavilla, mutta niiden löydettävyys on toisinaan heikkoa.

Löydökset:

- Suomessa elinikäiseen oppimiseen ohjataan varhaiskasvatuksesta lähtien, ja esimerkiksi Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (vuosiluokat 1 - 9) yhtenä laaja-alaisena osaamiskokonaisuutena mainitaan ajattelun ja oppimaan oppimisen taidot. Ne luovat perustaa muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. (OPS, 2014)
- Aikuisopiskelu on suosittua Suomessa. Tärkeässä roolissa siinä on etäopiskelu, joka useimmiten tarkoittaa ohjattua verkko-opiskelua. Etäopiskelu antaa mahdollisuuden joustavaan opiskeluun sekä itsenäiseen aikataulujen suunnitteluun. Se mahdollistaa opiskelun työn ohella ja vaikka toiselta paikkakunnalta käsin. Useimmiten aikuiset osallistuvat opintoihin, jotka liittyvät työhön tai ammattiin. (oph.fi; Niemi & Ruuskanen, 2018; aikuiskoulutus.fi, b)
- Eniten omaehtoisia vapaa-ajan opintoja Suomessa tarjoavat vapaan sivistystyön oppilaitokset, joita ovat kansanopistot, kansalaisopistot, opintokeskukset, urheiluopistot ja kesäyliopistot. Vapaa sivistystyö edistää kansanvaltaisuuden,

tasa-arvon ja monipuolisuuden toteutumista suomalaisessa yhteiskunnassa. Vapaan sivistystyön oppilaitokset tarjoavat myös verkkokursseja, mutta kehittämisen varaa on. (opetushallitus, 2017)

- Yleisesti ottaen verkossa on paljon suomenkielisiä oppimateriaaleja, myös avoimia, mutta niiden löytäminen voi olla hankalaa, sillä toistaiseksi niitä ei ole saatu koottua yhteen tietokantaan. Se on yksi tämän hankkeen tavoitteista, ja siihen pyrkii myös Avointen oppimateriaalien käytön edistäminen -hanke (aoe.fi.) Olisi toivottavaa, että avoimet oppimateriaalit olisivat eri toimijoiden löydettävissä ja käytettävissä yhdestä paikasta.
- Suurin ongelma liittyen aikuisopiskeluun Suomessa on se, että siihen osallistuvat eniten ne, joilla on jo ennestään vankka koulutustausta. Ne, jotka koulutusta eniten tarvitsisivat, jäävät sen ulkopuolelle. (Mäkinen, 2016)

Suosituksia:

- Suomessa on tarve saada tarjolle entistä helpommin saavutettavia, matalan kynnyksen opintoja niille, joilla siihen on todellinen tarve. Opintopiirit tarjoavat tähän yhden vaihtoehdon: kuka tahansa voi osallistua - maksutta ja ilman pitkäaikaista sitoutumista.
- Suomessa on lisäksi tarve saada koottua kaikki verkon avoimet oppimateriaalit yhteen tietokantaan, jossa ne olisivat eri toimijoiden löydettävissä ja käytettävissä. Tilanteen kehittymistä kannattaa seurata tämän hankkeen tiimoilta (<https://eoppimiskeskus.fi/projekti/learning-circles-in-libraries/>) sekä Avointen oppimateriaalien käytön edistäminen -hankkeen sivustolta: <https://aoe.fi/>

Viitteet:

aikuiskoulutus.fi. (b). Etäopiskelu. Available at: https://www.aikuis-koulutus.fi/Etaeopiskelu__d7832.html (accessed 2 May, 2019).

Mäkinen, M. (2016). Heikot perustaidot jarruttavat keski-ikäisten työllistymistä. Puheenvuoro. Talouselämä 18.8.2016. Available at: <https://www.talouselama.fi/uutiset/heikot-perustaidot-jarruttavat-keski-ikaisten-tyollistymista/b65837f3-fc09-345a-b109-743f877162e0> (accessed 6 May, 2019).

Niemi, H. & Ruuskanen, T. (2018). Osallistuminen aikuiskoulutukseen vuonna 2017. Tilastokeskus (Statistics Finland). Helsinki. Available at: http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/ykou_aku_201700_2018_19724_net.pdf (accessed 2 May, 2019).

Opetushallitus. Vapaa sivistystyö. Available at: https://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/vapaa_sivistystyo (accessed 6 May, 2019).

oph.fi. Finnish National Agency for Education. Adult Education. Available at: https://www.oph.fi/english/education_system/adult_education (accessed 13 May, 2019).

OPS (2014). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Opetushallitus. Helsinki. Available at: http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf (accessed 6 May, 2019).

